

מאור ושמש ויקרא פרשת החדש

בגמרא פסחים (ו א) שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, רבי שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות. ואמרין שם בטעמא דרבי שמעון בן גמליאל; שהרי משה עומד בראש חדש, ומזהיר להם על הפסח. שנאמר (שמות יב ב) **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְגו'**. יש לדקדק, אמאי נקט לשון 'שתי שבתות', ולא י"ד יום, כדקאמר תנא קמא 'שלשים יום', או ישני שבועות? גם אמרו חז"ל (שבת קיח ב) שאלמלא שמרו ישראל שתי שבתות - מיד היו נגאלין, וזהו צריך ביאור². פירוש, שלעולם קורין קודם לפסח או פרשת צו בשנה פשוטה, או מצורע במעוברת, וכל זה טעמא בעי. גם שמעתי מהרב הקדוש רבינו מנחם מענדיל זצוק"ל מרימאנוב שהמנהג היה מקדם, כשסיים הקורא לקרות פרשת ויקרא שמסיימת **לאשמ"ה ב"ה**⁴, היו הקהל עונין אחריו **לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי**⁵ שהוא ראשי תיבות **לאשמה בה** וזה צריך למודעי, מה ענין רמז זה לסיום פרשת ויקרא.

ונראה לומר בכל זה, כי הנה אמרו חז"ל (מכילתא יב כא)⁶ על פסוק (שמות יב כא)⁷ **מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן**, משכו ידיכם מן העבודה זרה. שישאל בהיותם במצרים היו עובדי עבודה זרה, וכמו שהזהיר להם הנביא גם כן (יחזקאל כ ז)⁸ **אִישׁ יִשְׁקוֹצֵי עֵינָיו הַשְּׁלִיכּוּ וּבְגָלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל תִּטְמְאוּ**, וכשהגיע עת גאולתם הזהירים השי"ת שישובו בתשובה על עון עבודה זרה שבידם, ועל ידי זה יגאלו. וידוע מאמר חז"ל (קידושין לט ב) שבכל עבירות אין המחשבה מצטרפת למעשה, חוץ מעבודה זרה¹⁰. נמצא, שהיו ישראל צריכין לשוב ולתקן את אשר עוותו במחשבה ובמעשה.

והעיקר תיקון לעוון עבודה זרה הוא, שמירת שבת כהלכתו. כמו שאמרו חז"ל (שבת קיח ב) כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה פְּדוֹר אָנוּשׁ - מוחלין לו¹¹. והנה השבת נקראת 'שבת מלכתא'¹² שהיא בחינת מדת מלכות¹³, ולכן בשבת מצוה

¹ תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ו עמוד א: הני שלשים יום מאי עבידיתייהו? - כדתיא: שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות. מאי טעמא דתנא קמא

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ו עמוד ב: שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני, שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, וכתוב יהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. ורבן שמעון בן גמליאל? אמר לך: איידי דאיירי במילי דפסחא, מסיק להו לכל מילי דפסחא. מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל? שהרי משה עומד בראש החדש ומזהיר על הפסח, שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, וכתוב דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבת וגו'.

שמות פרק יב (בא): (א) וַיֹּאמֶר יְקוֹקֵל אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁי חֹדָשִׁים רֵאשֹׁן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: (ג) דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבִית־אֲבֹתָ שֶׁה לְבִית: (ד) וְאִם־יִמְעַט הַבֵּית מֵהַיּוֹת מִשֶּׁה לְקַח הוּא וַיִּשְׁכְּנוּ הַקֶּרֶב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִקְוֵת וְפִשֵׁת אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ וְתִלְכוּ עַל־הַשָּׂה: (ה) שֶׁה תִּמְיָם זָכַר בְּן־שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּבְשִׁים וּמִן־הַעֲזִים תִּקְחוּ: (ו) וְהִיָּה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּשְׁחָטוּ אֹתוֹ כָּל קֶהֱל עַדְתֵי־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָיִם: למה דווקא שתי שבתות?

³ ספר אבודרהם סימני פרשיות מחוברות וחלוקות: **בשנה פשוטה פקדו ופסחו. פי' צו את אהרן בשבת שלפני הפסח.** מנו ועצרו. פי' במדבר סיני שיש בו מנין ישראל. בשבת שלפני עצרת. צומו וצלו. פי' שבת שלפני תשעה באב קורין ואתחנן ומתרגמין וצליתי. קומו ותקעו. פי' אתם נצבים בשבת שלפני ראש השנה, **ובמעוברת במקום פקדו ופסחו קורין סגירו ופסחו.** פירוש: **זאת תהיה תורת המצורע בשבת שלפני הפסח.** וכדי שיקראו אלו הפרשיות בעונתן תקנו לקרות בשבת אחד שני סדרים כמו שכתבנו למעלה. **וטעם פקדו ופסחו מפני שבצו את אהרן מדבר מהלכות הגעלת כלים. וצריך להזהיר עליהם קודם הפסח שנאמר** (ויקרא ו, כא) וכו' ולכל כלי חרש אשר תבושל בו ישבר. ואם בכלי נחושת בושלה וגומר. ואמרין בזבחים בפרק דם חטאת (צ, א) שאנו צריכים לעשות מריקה בחמין ושטיפה בצונן בכלים שנשתמשו בהן הקדשים להכשרם מדין נותר. כמו שאמר הכתוב בגיעולי גוים (במדבר לא, כג) כל דבר אשר יבא תעבירו באש וכו'. והגעלת כלים הנבלעים מאיסור החמץ אנו למדים גם כן מגיעולי גוים. **וגם במעוברת שקורין סגרו ופסחו מדבר בפרשה זאת תהיה בענין טהרת כלים.** שנאמר: וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וגומר שהוא כעין הגעלת כלים.

⁴ ויקרא פרק ה (ויקרא: כו) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְקוֹקֵל וְנִסְלַח לוֹ עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאִשְׁמֵהּ כָּהֵ: פ

⁵ סדר רב עמרם גאון (הרפנס) שחרית של שבת: לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה, עונג קרא ליום השבת, זה שבח יום השביעי וכו'. שבח וגדולה יתנו למלך יוצר מנוחה לעמו ישראל. שמך ה' אלהינו וכו' על הארץ מתחת. ועל כל שבח מעשה ידך ומאורות אשר יצרת יפארוך סלה.

⁶ מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (אפשטין-מלמד) שמות פרק יב (בא): (כא). **[ויקרא] משה לכל זקני יש'** מלמד שנהג משה כבוד לזקנים מלמד ש[הזקנים קודם]מין לכל יש' מלמד ש[נתמשש משה בזקנים שבדורו ר' יוסי הגליל] אומר גדולה זקנה אם [ג... גדולים הם גדולה זקנה שכך חיבה הכת' אם ילדים הם גדולה זקנה שכך ניטפלה ילדות ויאמר אלהם מלמד שנתן עיניו בהם משעה שאמר להן משכו ר' אליעזר אומר אמ' להן משכו ידיכם מעבודה זרה כענין שנא' ואומר אלהם איש (את) שקוצי עיניו וגו' ועד ואעשה למען שמי וגו' (יחז' כ ז - ט)

⁷ שמות פרק יב פסוק כא (בא): וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסֶח:

⁸ יחזקאל פרק כ פסוק ז: וְאִמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׁקוֹצֵי עֵינָיו הַשְּׁלִיכּוּ וּבְגָלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל־תִּטְמְאוּ אֲנִי יְקוֹקֵל אֱלֹהֵיכֶם:

⁹ שמות רבה (וילנא) פרשה טז סימן ב (בא): אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כל זמן שישאל עובדין לאלהי מצרים לא יגאלו, לך ואמור להן שיניחו מעשיהן הרעים ולכפור בעבודת כוכבים, הה"ד (שמות יב) משכו וקחו לכם, כלומר משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים ועשו הפסח, שבכך הקדוש ברוך הוא פוסח עליכם, הוי (ישעיה ל) בשובה נחת תושעון.

¹⁰ יחזקאל פרק יד פסוק ה: לְמַעַן תִּפְשֶׁ אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲנִי וְלָרוּ מֵעַלֵי בְּגָלוּלֵיהֶם כָּל־ס:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ עמוד א: מחשבה שאין בה פרי - אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואלא הא דכתיב: למען תפוש את [בית] ישראל בלבם! אמר רב אחא בר יעקב: ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב, דאמר מר: חמורה עבודת כוכבים, שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה

¹¹ תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה [כדור] אנוש - מוחלין לו, שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו.

¹² תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לב עמוד ב: לקראת שבת כלה מלכתא

זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) פרשת אמור דף צח עמוד א: ושבת מלכתא דאיהי כלה

¹³ זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (במדבר) פרשת פנחס דף רמג עמוד ב: בשכינתא דאיהי שבת מלכתא דאתמר בה (תהלים קג) ומלכותו בכל משלה משם איהי מלכות דשלטנותהא על ארעא ועל אילנין וזרעין

לומר שירות ותשבחות יותר מכל ימי השבוע¹⁴, מפני שהמלכות נקראת פה כידוע (תיקוני"ז יז א)¹⁵. ושבת הגדול הוא מסטרא דבינה¹⁶ - יובל הגדול, כידוע¹⁷.

ועל כן הזהירם משה פרשת 'משכו וקחו לכם' וגוי' מראש חדש ואילך, כדי שיתקנו באותן השָׁנִי שבתות שיש להם עדיין קודם פסח עון עבודה זרה שֶׁבִּיָּדָם שהתיקון לעבודה זרה הוא שבת כדלעיל. ובשבת ראשון תקנו עֲוֹן המעשה, שהשבת הוא בחינת מלכות - פה, כדלעיל. ועקימת שפתיו הָיָה מִעֲשֵׂה (סנהדרין סה א)¹⁸, שָׁפָה שאומר שירות ותשבחות בשבת בדחילו ורחימו - הוא מכפר לו עון המעשה. ובשבת השני שהוא שבת הגדול מסטרא דבינה - עולם המחשבה, על ידיה תקנו מה שפגמו במחשבה, ועל ידי זה נתיחדת הה"א תתאה בה"א עילאה¹⁹, וזכו לגאולה מסטרא דה"א עילאה שהוא עלמא דחירות²⁰.

והנה, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל²¹, וכמו שאז יצאו ממצרים על ידי ששבו בתשובה, ושתקנו מה שפגמו באותן השני שבתות שמראש חדש ניסן ואילך - כן לעתיד גם כן, זמן תשובה לכל הוא, לתקן פגם העוונות על ידי אותן השבתות. וזהו שאמרו ז"ל שאלמלא שמרו ישראל שני שבתות מיד נגאלין שרומז כנ"ל, שעל ידי השני שבתות יכולין לתקן המעשה והמחשבה, וליחד הה"א תתאה בה"א עילאה ולהמשיך הגאולה מעלמא דחירות. ועל כן דוקא נקט רבי שמעון בן גמליאל בלשוננו ששואלין ודורשין קודם לפסח 'שתי שבתות', מפני שעיקר תלוי לשוב בתשובה שלימה באותן השני שבתות כדי לתקן פגם העוונות במחשבה ובמעשה, כדי שיזכו לגאולה השלימה כמו שזכו אבותינו אז,

ועל כן מתחילין לקרות לעולם פרשת תורת כהנים קודם הפסח. והסימן פקדו ופסחו - מפני שהקרבות מכפרין על המחשבה ועל המעשה²², כמאמר חז"ל (ירושלמי יומא פ"ח ה"ז) שהעולה מכפרת על הרהור הלב; וקריאת הפרשה הוא במקום קרבן, כאמור (הושע יד ג)²³ וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ. וְצִוּ רֹמֵז עַל עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲז"ל (ראה סנהדרין נו ב) מפסוק (הושע ה יא)²⁴ כִּי הוֹאִיל הִלַּךְ אֲחֵרֵי צֹוֹ, שעיקר מה שהרהור גם כן צריך כפרה הוא עבודה זרה.

ופרשת מצורע שקורין קודם הפסח במעוברת הוא גם כן מטעם זה, שעיקר טהרת המצורע היתה שעל ידי ששב בתשובה שלימה²⁵ ותיקן פגם העוונות שהנגעים באים עבורם, על ידי זה נטהר מצרעתו. וגאולת ישראל גם כן תלויה בתשובה, שאם ישראל עושים תשובה - מיד נגאלין. ולכן מסיימת פרשת ויקרא בתיבות לאשמה בה שהוא נוטריקון 'לא' אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, שכמו שהקרבות מכפרין - כן שמירת שבת גם כן מכפרת²⁷, שכל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. וכשזכה לשמור שבת כהלכתו - נזכה לגאולה העתידה, כמו שאמרו ז"ל, אלמלא שמרו ישראל שני שבתות מיד נגאלין.

¹⁴ מנחם ציון שמות פרשת בשלח: אין אומרים בחול שירות ותשבחות כמו בשבת, כי איך יערב ילוד אשה ואדם איך יזכה לשבח לפאר את פני המלך המהולל בתשבחות, אבל בשבת הוא בחינת פה ושכינה מדברת מתוך גרונו, לכך מותר ומצוה להרבות בשירות ותשבחות.

¹⁵ תיקוני זוהר הקדמה דף יז עמוד א: מלכות פה תורה שבעל פה קרינן ליה

¹⁶ תיקוני זוהר תקונא תשסרי דף מ עמוד ב: שבת הגדול בינה שבת הקטן מלכות

¹⁷ זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) פרשת בהר דף קח עמוד ב: אה"ה דאיהי בינה שנת היובל

¹⁸ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סה עמוד א: גמרא. מאי שנא הכא דקתני בעל אוב וידעוני, ומאי שנא גבי כריתות דקתני בעל אוב ושייריה לידעוני? רבי יוחנן אמר: הואיל ושניהן בלאו אחד נאמרו. ריש לקיש אמר: ידעוני - לפי שאין בו מעשה. ורבי יוחנן: מאי שנא בעל אוב דנקט? - משום דפתח ביה קרא. - וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן? - אמר רב פפא: חלוקין הן במיתה. ורבי יוחנן: חלוקה דלא - שמה חלוקה, דמיתה - לא שמה חלוקה. ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש? - אמר לך: מתניתין דכריתות רבי עקיבא היא, דאמר: לא בעינן מעשה. וריש לקיש, נהי דלא בעי רבי עקיבא מעשה רבה - מעשה זוטא בעי. **מדגף מאי מעשה איכא? - עקימת שפתיו היו מעשה.**

¹⁹ בינה ומלכות

²⁰ בחינת בינה

²¹ תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יא עמוד א: בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל

²² חטאת ואשם מכפרין על מעשה, ועולה מכפרת על המחשבה

²³ הושע פרק יד פסוק ג: קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל-יְקֹוֹק אֱמֵרוּ אֵלָיו כִּלְתִּישָׂא עֲוֹן וְקַח-טוֹב וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ:

²⁴ הושע פרק ה פסוק יא: עֲשׂוּק אֶפְרָיִם רְצוּץ מִשְׁפָּט כִּי הוֹאִיל הִלַּךְ אֲחֵרֵי-צֹו:

²⁵ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב: ויצו זו עבודה זרה, מאי משמע? רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי: חד אמר: סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם וגו'. וחד אמר עשוק אפרים רצוץ משפט כי הואיל הלך אחרי צו.

²⁶ פנים יפות ויקרא פרק יד פסוק יח (מצורע): ענין המצורע שהוא מאת הש"ת כדי שיתעורר אל לבו לשוב בתשובה על החטא שנגעים באין עליו, ואם אינו מכיר בו נעשה מוחלט ומגיע לו עונש על עונשו, לכך כשנתעורר בתשובה ונתרפא מאת ה' צריך כפרה כפולה על החטא ועל הפגם במדותיו יתברך:

²⁷ תפארת שלמה ויקרא פרשת ויקרא: מכל אשר יעשה לאשמ"ה ב"ה. ר"ת "לא" אשר "שבת" מכל "המעשים" ביום "השביעי". כי כן אחז"ל כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו כל עונותיו והשבת הוא כפרה כמו הקרבות לכך נרמז בסוף פ' הקרבות כי עכשיו שאין לנו קרבות השבת יכפר עלינו: